

Αθήνα, 12 /5 / 2017
Αριθμ. πρωτ.:77

Πανελλήνια Ένωση Φιλολόγων
Πολυτεχνείου 6, 10433 Αθήνα
τηλ.: 210-5243434, fax: 210-5228231
e-mail: p-e-f@otenet.gr
<http://www.p-e-f.gr>

ΘΕΜΑ: Παρατηρήσεις επί του σχεδίου του ΙΕΠ για το μάθημα της Ιστορίας

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΠΕΦ ΕΠΙ ΤΟΥ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ

Το Διοικητικό Συμβούλιο της ΠΕΦ στην έκτακτη συνεδρία της 25ης Απριλίου 2017, που είχε ως αποκλειστικό θέμα τις παρατηρήσεις της ΠΕΦ επί του προτεινομένου από το ΙΕΠ Προγράμματος Σπουδών για την Ιστορία κατ' αρχάς αναφέρει τα εξής:

1. Ευχαριστεί μεν για την πρόκληση συμμετοχής στον διάλογο, θεωρεί όμως ότι η συζήτηση επί του πενήντα περίπου σελίδων ήδη διαμορφωμένου κειμένου δεν δίνει περιθώρια ουσιαστικών παρεμβάσεων. Εξάλλου οι προτάσεις τις οποίες ήδη η ΠΕΦ είχε αποστείλει στο ΙΕΠ (έγγραφο της ΠΕΦ προς το ΙΕΠ 24/2/2017) δεν φαίνεται να έχουν ληφθεί υπόψη στο σχέδιο του Προγράμματος Σπουδών.
2. Εκφράζει τη συνολική της αντίθεση στο προτεινόμενο σχέδιο το οποίο μεταβάλλει ριζικά τον χαρακτήρα του μαθήματος της Ιστορίας εκτρέποντάς το προς κατευθύνσεις που δεν πληρούν τους επιστημονικούς και παιδαγωγικούς του στόχους
3. Στη συνέχεια παραθέτει αναλυτικά επί μέρους παρατηρήσεις και απόψεις της Ένωσής μας, όπως αυτές προέκυψαν από τη μελέτη του προτεινομένου σχεδίου από το ΙΕΠ και καταλήγει με την κατάθεση γενικών συμπερασμάτων.

Α. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ (ΠΣ) ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Δομή του ΠΣ Ιστορίας

Η επιλογή ΠΣ, που έχει τη μορφή curriculum, για το μάθημα της Ιστορίας, είναι από παιδαγωγική άποψη αναποτελεσματική καθώς αφήνει τα περιθώρια επιλογής και αναδιάταξης της ύλης στον εκπαιδευτικό αποδυναμώνοντας τη χρήση του σχολικού εγχειριδίου. Συντελεί έτσι στη διαμόρφωση ιστορικής παιδείας, εξαρτώμενης από τις προσωπικές επιλογές του εκπαιδευτικού. Η πολυδιάσπαση της γνώσης και η επιλεκτική προβολή θεμάτων υπονομεύει την ίδια τη γνώση.

Σύμφωνα με το προτεινόμενο ΠΣ κάθε εκπαιδευτικός μπορεί να διδάσκει ό,τι του είναι αρεστό και σύμφωνο με τις ιδεολογικές και πολιτικές του απόψεις. Η επιλογή θεμάτων μόνο φαινομενικά είναι δημοκρατική ενέργεια. Στην πραγματικότητα αποδομεί τον ελληνικό ιστορικό κορμό, προβάλλει τα επιμέρους και τα περιφερειακά έναντι των βασικών ιστορικών ζητημάτων.

Γενικοί σκοποί του μαθήματος της Ιστορίας

Τα μέλη της Επιτροπής επισημαίνουν: «θέλουμε πολίτες με ιστορική σκέψη και συνείδηση», τους διαφεύγει όμως ότι πρώτιστο μέλημα της Πολιτείας είναι η διαμόρφωση πολιτών με ιστορική σκέψη και εθνική συνείδηση, παράλληλα με την ιστορική.

Η **ιστορική σημασία** των γεγονότων δεν αφορά μόνο τα γεγονότα της Νεότερης και Σύγχρονης Εποχής, αντίθετα είναι συνδεδεμένη με την ιστορική πορεία του ελληνικού λαού/έθνους από το απώτατο παρελθόν μέχρι τις ημέρες μας.

Οι μαθητές πρέπει να γνωρίσουν ότι όλες οι πηγές δεν έχουν το ίδιο ιστορικό κύρος και ότι η **αξιοποίηση των πηγών** προϋποθέτει την αξιολόγησή τους.

Η **κατανόηση του χρόνου** συνδέεται με την ένταξη των γεγονότων στο παρελθόν και την ιστορική-χρονική τους διαδοχή.

Σε ό,τι αφορά την υιοθέτηση **ιστορικής οπτικής** επισημαίνουμε ότι η ιστορική ερμηνεία πρέπει να γίνεται με τα δεδομένα της εκάστοτε εξεταζόμενης εποχής ώστε να αποφεύγονται ιστορικοί αναχρονισμοί και εσφαλμένες ερμηνείες.

Η **κατανόηση των ηθικών διαστάσεων** της ιστορίας δεν πρέπει απλώς να επισημαίνει διαφορές ανάμεσα στο δικό μας ηθικό σύμπαν και σε εκείνο των παρελθουσών κοινωνιών, αλλά να αναδεικνύει επίσης ηθικές αξίες με διαχρονική ισχύ.

Η **κριτική σκέψη** πρέπει να δίνει τη δυνατότητα στους μαθητές να προχωρούν στη “μεταγνώση”, δηλαδή στην παραγωγή γνώσης από μόνοι τους.

Η ιστορική αφήγηση -εφόσον εναλλάσσεται και με άλλες διδακτικές πρακτικές και δεν είναι μονοδιάστατη- είναι παιδαγωγικά ωφέλιμη δεν αποτελεί τροχοπέδη για την καλλιέργεια των δεξιοτήτων των μαθητών, όπως επισημαίνουν οι συντάκτες του ΠΣ.

Η αναφορά σε «**πλουραλιστική και ανεκτική εθνική ταυτότητα**» συνιστά διατύπωση αντιφατική και αμφιλεγόμενη. Ο πλουραλισμός των απόψεων και η ανεκτικότητα του διαφορετικού είναι αξίες που πρέπει να καλλιεργηθούν στους μαθητές παράλληλα με την εθνική ταυτότητα.

Η **δημοκρατική συνείδηση** δεν αναιρεί την καλλιέργεια της ελληνικής συνείδησης.

Περιεχόμενο διδασκαλίας και μάθησης

Θεωρούμε παιδαγωγικά αναγκαία τη γραμμική χρονικά διάταξη της ύλης από το απώτατο παρελθόν προς τη σύγχρονη εποχή, γιατί αυτή η μέθοδος παρουσιάζει αδιάσπαστη την ιστορική συνέχεια, διευκολύνει την κατανόηση του χρόνου από τους μαθητές και συνεισφέρει στην καλλιέργεια της ιστορικής συνείδησης και της εθνικής ταυτότητας.

Η διδασκαλία της πολιτικής ιστορίας, που εστιάζει στην παρουσίαση πολιτικών-στρατιωτικών γεγονότων και στη δράση μεγάλων προσωπικοτήτων, χωρίς να αποτελεί τη μοναδική επιλογή, ενδείκνυται ιδιαίτερα στις μικρότερες ηλικίες.

Η διδασκαλία της ιστορίας των θεσμών και των ιδεών, της τέχνης, του περιβάλλοντος κ.ά., και ευρύτερα η θεματική ιστορία, μπορεί να έχει παιδαγωγικό και μαθησιακό αποτέλεσμα μόνο εάν είναι ήδη γνωστό το ευρύτερο ιστορικό πλαίσιο. Παιδαγωγικά ωφέλιμο είναι να γνωρίσουν οι μαθητές τους εξω-ευρωπαϊκούς πολιτισμούς και την ιστορία λαών πέρα από τα όρια του Δυτικού πολιτισμού, όμως εφόσον προηγουμένως έχουν γνωρίσει σε βάθος την ελληνική και ευρωπαϊκή ιστορία. Η πολυπολιτισμικότητα μπορεί να είναι στόχος, όχι όμως ο κυρίαρχος.

Απαραίτητη είναι η γνώση των ιστορικών όρων ώστε να μην προβαίνουν οι μαθητές σε αναχρονισμούς και ανεπίτρεπτες προβολές του παρελθόντος στο παρόν. Η μύηση των μαθητών μπορεί να ξεκινάει από το οικείο παρελθόν, δηλαδή την ιστορία της

οικογένειας, της πόλης/τόπου διαμονής, ή από τους μύθους και τις παραδόσεις του ελληνικού λαού.

Μέθοδοι και μέσα διδασκαλίας και μάθησης

Οι σύγχρονες θεωρίες μάθησης δεν εγκαταλείπουν τη μετωπική διδασκαλία, αλλά θεωρούν αποτελεσματική διδασκαλία εκείνη που συνδυάζει την ομαδο-συνεργατική μέθοδο με τον κατευθυνόμενο διάλογο.

Το σχολικό εγχειρίδιο είναι απαραίτητο, ως βασικό πεδίο αναφοράς του γνωστικού αντικειμένου. Η απομνημόνευση δεν συνιστά πρωταρχική επιδίωξη, ωστόσο διευκολύνει την κατανόηση του γνωστικού αντικειμένου. Ο εμπλουτισμός των σχολικών εγχειριδίων με ποικίλες ιστορικές πηγές και η κατάλληλη αξιοποίησή τους αποτελούν θεμελιώδεις ανάγκες. Η χρήση των ΤΠΕ διευκολύνει τη μαθησιακή διαδικασία, χωρίς όμως να αποτελεί πανάκεια. Πρωταρχικό ρόλο παίζει ο καταρτισμένος, ο εμπνευσμένος δάσκαλος. Απαραίτητη είναι η αύξηση των ωρών διδασκαλίας του μαθήματος σε τρεις εβδομαδιαίως και η διδασκαλία του από καθηγητές ΠΕ02 ή σε ό,τι αφορά την Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, δασκάλους, που έχουν επιμορφωθεί στο οικείο γνωστικό αντικείμενο. Σκοπός της πρόσθετης ώρας δεν μπορεί να είναι η χρήση “*ανακαλυπτικών και βιωματικών δραστηριοτήτων σε συνεργατική βάση*”, αλλά η ερευνητική προσέγγιση ενός ιστορικού θέματος από τους μαθητές.

Αξιολόγηση

Η αξιολόγηση αφορά τόσο τη διαδικασία της μάθησης όσο και τη βαθμολογική επίδοση των μαθητών μέσω της επιλογής κριτηρίων που αναδεικνύουν τις γνώσεις και βελτιώνουν την κριτική ικανότητα.

Το πλαίσιο των νέων ΠΣ

Αναγκαία είναι η βελτίωση της διδακτικής διαδικασίας και η αναδιάρθρωση του περιεχομένου του μαθήματος ανά τάξη και εκπαιδευτική βαθμίδα.

Συγκεκριμένα, απαιτούνται:

Σχολικά εγχειρίδια, που θα παρουσιάζουν με εύληπτο τρόπο τη διδακτέα ύλη, θα αποτελούν πεδίο αναφοράς για περαιτέρω ενασχόληση των μαθητών με σημαντικές θεματικές ενότητες. Οι προτεινόμενοι από το ΠΣ **θεματικοί φάκελοι** έχουν παιδαγωγική και μαθησιακή αξία, μόνο εάν εμπλουτίζουν θεματικές ενότητες της συγκεκριμένης διδακτέας ύλης και λειτουργούν επικουρικά στη μαθησιακή διαδικασία. Ο τρόπος που προτείνεται να χρησιμοποιηθούν (*Οι εκπαιδευτικοί θα έχουν ελευθερία να επιλέγουν βάσει καθορισμένων κριτηρίων έναν αριθμό από αυτούς τους φακέλους, προκειμένου να διαμορφώσουν το ετήσιο πρόγραμμα διδασκαλίας τους...*) ακυρώνει την παροχή ενιαίας ιστορικής γνώσης προς όλους τους μαθητές του ελληνικού σχολείου.

Η σχολική ιστορία ως μέσο καλλιέργειας στάσεων και αξιών για την κοινωνία και τη δημοκρατία

Η Ιστορία ως μάθημα δεν μπορεί να απολέσει τον πρωταρχικό της στόχο που είναι η προσέγγιση του παρελθόντος και η αξιοποίηση της παρεχόμενης γνώσης στο παρόν για τη συγκρότηση πολιτών με ελεύθερη και δημοκρατική συνείδηση. Η μονομερής έμφαση σε κάποιον από τους επιμέρους τομείς -κοινωνικό, πολιτικό, οικονομικό, εθνικό, πολιτιστικό κ.ά.- οδηγεί το μάθημα σε αλλότριες κατευθύνσεις, που υπηρετούνται από άλλες επιστήμες, όπως η κοινωνιολογία, η πολιτική οικονομία, η ιστορία της τέχνης κ.ά.

Αναπόσπαστο μέρος της διδακτικής του μαθήματος είναι οι διδακτικές/εκπαιδευτικές επισκέψεις σε μουσειακούς χώρους, εργαστήρια, βιβλιοθήκες, εκπαιδευτικά ιδρύματα...

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Οι προτάσεις της Επιτροπής, εκτός από την αδόκιμη χρήση ιστορικών όρων, όπως «υδραυλικοί άθλοι του Ηρακλή», «ελληνικοί μύθοι σχετιζόμενοι με πολεμικές ενέργειες», «εποχή του Χριστιανισμού» σε αντικατάσταση του όρου Βυζαντινή εποχή κ.ά., σε ό,τι αφορά την αναδιάρθρωση της ύλης, δημιουργούν παιδαγωγικά ζητήματα, εφόσον υπονομεύουν τη διδασκαλία της Ελληνικής Ιστορίας. Ειδικότερα, στη Δ' Δημοτικού αντικαθίσταται η Αρχαία Ελληνική Ιστορία από την οικογενειακή και την τοπική ιστορία, στην Ε' Δημοτικού αντικαθίσταται η Βυζαντινή Ιστορία από τη συρρικνωμένη συνεξέταση της Αρχαίας Ελληνικής και Βυζαντινής Ιστορίας, στην ΣΤ' Δημοτικού προβλέπεται η διδασκαλία μιας μεγάλης χρονικής περιόδου που αρχίζει από τον 15ο αιώνα και τελειώνει στη σύγχρονη εποχή. Έτσι το ενδιαφέρον εστιάζεται κυρίως στην ίδρυση του Ελληνικού κράτους και στους δύο παγκόσμιους πολέμους ενώ θεωρούνται ήσσονος σημασίας η τουρκοκρατία και η ελληνική επανάσταση.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑΣ (ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗΣ) ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Το σημαντικότερο πρόβλημα εντοπίζεται στην αναδιάρθρωση της ύλης ανά τάξη. Συγκεκριμένα, δίνεται μεγαλύτερο εύρος στη διδασκαλία της Ιστορίας των Νεότερων Χρόνων σε βάρος της Αρχαίας και της Βυζαντινής-Μεσαιωνικής Ιστορίας, δεδομένου ότι προβλέπεται η Ιστορία των Νεότερων Χρόνων και της Σύγχρονης Εποχής να διδαχθεί στην Γ' Γυμνασίου, στην Α' Λυκείου και σε θεματικές ενότητες στη Β' και Γ' Λυκείου.

Β. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η ερμηνεία και εξήγηση της Ιστορίας απέναντι στα Νέα προγράμματα Σπουδών του μαθήματος από το ΙΕΠ

Η Ιστορία είναι μια επιστήμη με αντικείμενο και μέθοδο η οποία αναζητά την αντικειμενικότητα και την αλήθεια γεγονότων, φαινομένων και διαδικασιών του παρελθόντος με κριτήριο την αιτιακή εξήγηση και ερμηνεία. Για να φθάσει σ' αυτό το αποτέλεσμα, ερευνά τη γένεση και εξέλιξη των κοινωνιών, τις κινητήριες δυνάμεις της αλλαγής και τη μετάβαση από ένα στάδιο εξέλιξης στο επόμενο. Αξιοποιεί τις άμεσες και έμμεσες πηγές και προσανατολίζεται προς τις γενικεύσεις, αφαιρέσεις και ανακαλύψεις κανονικοτήτων και νόμων.

Η ιστορία δεν είναι ένα χαοτικό σύνολο τυχαιοτήτων και ηθικών στάσεων, αλλά επιστημονικό πεδίο το οποίο επιδιώκει πιο σύνθετες ερμηνείες γεγονότων και καταστάσεων και διερευνά τα αποτελέσματα της δράσης των ανθρώπων, ενώ ταυτόχρονα δίνει προοπτική για το μέλλον.

Η νέα αντίληψη για την Ιστορία και τη διδασκαλία της, που κυριαρχεί στα Προγράμματα Σπουδών του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής, βασίζεται στην κατανόηση, κατά κύριο λόγο, του παρόντος, στην αναζήτηση ταυτοτήτων και στην βιοματική προσέγγιση, γεγονός που καταλήγει σε μια ιδεολογική κατασκευή και σε υποκειμενικές σχετικιστικές αλήθειες. Πρόκειται για μια χρηστική, ιδεοληπτική ιστορία σύμφωνα με την οποία τα επιστημονικά κριτήρια δεν θεωρούνται αναγκαία.

Κατά την άποψή μας ο νέος πρέπει να ερευνά την ιστορική αλήθεια βασιζόμενος σε συγκριτικά στοιχεία και όχι στη μυθοπλασία και την ατομική οπτική. Πρέπει να μάθει να επικοινωνεί με βάση τα κριτήρια εγκυρότητας των σκέψεων, προτάσεων και νοημάτων και όχι με υποκειμενική συναισθηματική φόρτιση. Τα προβλήματα της Παγκόσμιας κοινωνίας και Ιστορίας μπορούν να προσεγγισθούν μέσα από την οπτική των κοινωνικών και εθνικών συγκρούσεων, τις οποίες

προκαλούν η κυριαρχία και η καταπίεση των μεγάλων και ισχυρών κρατών του πλανήτη. Η ιστορία που θα μάθουν οι μαθητές πρέπει να εξετάζει τα αίτια των πολέμων, των εξεγέρσεων και των επαναστάσεων για την κοινωνική απελευθέρωση. Να μάθουν πώς γεννιέται η βία, οι καταστροφές, η εξαθλίωση, από πού προέρχεται η πείνα και η φτώχεια. Να μάθουν πως οι ανακαλύψεις και οι θεωρίες της επιστήμης και της τεχνολογίας ως ένα βαθμό αξιοποιούνται προς το συμφέρον των λαών, ενώ τις περισσότερες φορές χρησιμοποιούνται προς όφελος των ισχυρών.

Πρέπει να γνωρίσουν οι μαθητές τα πρωτοπόρα κοινωνικά και πνευματικά κινήματα κάθε ιστορικής εποχής, τα οποία, απελευθερώνοντας τις υλικές και πνευματικές δημιουργικές δυνάμεις, οδήγησαν στο αίτημα της αλλαγής της κοινωνίας. Εξάλλου, η ιστορική πραγματικότητα δείχνει ότι η προσφυγιά, η μετανάστευση, οι γενοκτονίες, τα ολοκαυτώματα είναι κυρίως αποτελέσματα υλικής εκμετάλλευσης (οικονομικής) και άδικων πολέμων.

Το να κατανοήσουν σήμερα οι νέοι την παθολογία, την τραγωδία, το «τραύμα» του πολέμου και την προσωρινή ισορροπία, την οποία επιφέρει η αλληλεγγύη, είναι ένα μέρος της ιστορικής προσέγγισης και αν εμείνουμε σ' αυτό, εξετάζουμε την Ιστορία μονόπλευρα. Το ουσιαστικό στοιχείο της Ιστορίας είναι η αναζήτηση των αιτίων και των κινητήριων δυνάμεων, οι οποίες οδηγούν τους ισχυρούς σε άδικες πράξεις.

Η μονομερής ανάδειξη και αναζήτηση των ταυτοτήτων είναι μια υποκειμενική περιοριστική και διαχειριστική τάση, η οποία είναι δυνατόν να λειτουργήσει διασπαστικά, παραγνωρίζοντας τα καθολικά δικαιώματα των ανθρώπων εν γένει και τους κοινωνικούς τους αγώνες.

Η ρευστή αντίληψη για την Ιστορία, ο κατακερματισμός και ο διαχωρισμός των ιστορικών υλικών, των πηγών, των γνώσεων και η άρνηση της ενοποιημένης σύνθεσης και εξήγησης οδηγεί στην ιδεολογικοποίηση και ιδεολογική κατασκευή της Ιστορίας και, κατά συνέπεια, στη σύγχυση και στην αδυναμία εξήγησης των ιστορικών γεγονότων.

Για το Διοικητικό Συμβούλιο της ΠΕΦ

Η Πρόεδρος

Ο Γενικός Γραμματέας

Τασούλα Καραγεωργίου

Αντώνης Μαστραπάς